

יסוד חיובי הרחקה מנידה

יורה דעה סימן קצ"ה

א. הקדמה	ד. יסוד חיובי הרחקה מנידה
ב. יסודות בחיובי הרחקה מעריות [אבן העזר כ"ג]	1. חשש ביאה
1. חשש ביאה	2. הרהור עבירה
2. הרהור עבירה	3. חשש הוצאת זרע לבטלה
3. חשש הוצאת זרע לבטלה	4. אשת איש
4. אשת איש	5. סיכום
ג. היחס בין נידה לשאר עריות	ה. השלכות
	ו. סיכום

א. הקדמה

חיובי הרחקה מנשים בכלל [אבן העזר כ"ג א], ומאשתו נידה בפרט [יורה דעה קצ"ה], רבים ומפורטים.

במאמר זה ננסה בעז"ה לסדר את היסודות של חיובי הרחקה מעריות בכלל ולברור מתוכם את היסודות הרלוונטיים להרחקה מאשתו נידה.

נראה לומר שלצורך בירור זה יש צורך להעמיק ולהגדיר את היחס בין נידה לשאר עריות.

מסקנות הבירור יאפשרו לנו להתמודד ביתר קלות עם שאלות פחות שכיחות הנוגעות לגדרי ההרחקה מנידה.

ב. יסודות בחיובי הרחקה מעריות [אבן העזר כ'-כ"ג]

מצינו ארבעה יסודות שונים המשפיעים על גדרי חיובי ההרחקה מעריות:

1. חשש ביאה.
2. הרהור עבירה.
3. חשש הוצאת זרע לבטלה.
4. אשת איש.

1. חשש ביאה

בפרשת עריות (ויקרא י"ח, ו) מורה הקב"ה "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערנה". ונחלקו הראשונים האם יש לראות בביטוי "לא תקרבו" הוראה מיוחדת, מעבר לאיסור ביאה המאופיין בניסוח "ערנת... לא תגלה".

דעת הרמב"ן (השגות על ספר המצוות, לא תעשה שני"ג) היא ששני הביטויים זהים:

ודע כי הקריבה לאשה בכתוב תאמר על הביאה, כענן "ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים".

אך לדעת הרמב"ם (ספה"מ ל"ת שני"ג; איסורי ביאה כ"א, א) הוא ביטוי מיוחד שבא לציין שאסור אפילו לקרב לעריות:

הזהיר מהקרב אל אחת מהעריות האלו ואפילו בלא ביאה... והוא אמרו באזהרה מזה, "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערנה", כאילו יאמר 'לא תקרבו שום קירוב שיביא לגלות ערנה'.

להלכה נקטינן כרמב"ם כמבואר בטור ובשו"ע [אבן העזר כ'].¹

ויש לחקור האם איסור הקרבה הוא איסור עצמי או סייג שמא יגיעו לידי ביאה. ונראה בבירור שלדעת הרמב"ם הוא סייג, לפי שכך משמע מלשונו בספה"מ [ל"ת

שני"ג]:

לא תקרבו לגלות ערנה, כאילו יאמר לא תקרבו שום קירוב שיביא לגלות ערנה.

לא תקרבו לגלות ערנה, כלומר לא תקרבו לדברים המביאים לידי גילוי ערנה.

וא"כ הוא סייג דאורייתא¹.

וכן כתב במפורש ר' יוסף תאומים, בעל פרי מגדים, בחידושו על סדר מועד [ראש יוסף שבת יב ע"ב]:

הן אמת שמצינו סייג מהתורה כמו "בל יראה" לרשב"ץ... ואי"ה בפריי בואר זה, ר"מ פכ"א מהל' איסור^ב קירוב בשר משום גילוי ערנה.

וכן דעת ר' יוסף דב סולוביציץ, בשו"ת בית הלוי [ח"א א', ס"ק ח]:

הך איסורא דקירוב בשר נפקא לן מתורת כהנים, מקרא ד"אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערנה"... וא"כ אין הקירוב בשר בעצמו האיסור, רק בדבר שהביאה שלו ערנה אז אסור גם הקירוב בשר, וכדמשמע לשון הפסוק "לא תקרבו לגלות ערנה", דלגלות ערנה הוי ביאה של ערנה וקאמר דקירוב בשר של ערנה אסור. וכן באבות דרבי נתן פ"ב איתא איזהו סייג שעשתה תורה לדבריה, תלמוד לומר "ואשה בנדת טומאתה", יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברים בטלים, ת"ל "לא תקרב". הרי דקרי לאיסורא דילא תקרב' דהוי סייג וגדר לביאת האיסור.

מהתורה נאסרה רק קרבה גדולה מאוד, מתוך חיבת ביאה וקירוב בשר².

---

1. ונראה לומר שהצורך החריג בנידון דידן בסייג מדאורייתא קשור בעובדה שמחד, עריות - נפשו של אדם מחמתו, ומאידך, האיסור שעלולים לעבור הוא חמור ביותר - איסור כרת. ועל פי זה מובנת דעת הרמב"ם שהסייג מדאורייתא הוא דווקא בעריות ולא בחיבי לאווין (עיינן עוד באיסורי ביאה כ"א, א ובמ"מ שם, וכך עולה מפירושו למשנה, סנהדרין פרק ז').

2. כן פשטות לשונו של הרמב"ם [איסור^ב כ"א, א] "כל הבא על ערנה מן העריות דרך איברים או שחבק ונשק דרך תאנה ונהנה בקירוב בשר הרי זה לוקה מן התורה". וכן כתב בלב שמש [נספה"מ ל"ת שני"ג] ואכמ"ל.

ויש שרצו להוכיח מדברי הב"י [קצ"ה, ד"ה וכתב עוד] - שכתב שלדעת הרמב"ם שנגיעה בערוה אסורה מן התורה, ייתכן שיהיה אסור לבעל למדוד דופק לאשתו נידה אפילו במקום פיקו"ע - שלפי דעתו סובר הרמב"ם כי גם נגיעה שאינה של חיבה אסורה מדאורייתא.

ורבנן אסרו מעגל רחב יותר של קרבה :

לך לך אמרי נזירא, סחור סחור לכרמא (למעגל המקיף את הכרם, נשדי חמד, מערכת חתן וכלה י"ב), לא תקרב.

ואסרו אף קרבה בחייבי לאווין ולא רק בעריות, כמפורט באבן העזר בסימן כ"א³.
ויש לציין שרבנן קבעו את גדרי ההרחקה ע"פ רמת החשש לביאה, ואם כן ודאי תלויים הם ומשתנים ע"פ האדם, המקום והזמן⁴.

2. הרהור עבירה

הגמרא [ברכות יב ע"ב] דורשת :

"אחרי עיניכם" - זה הרהור עבירה, שנאמר "ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני".

ובש"ך [קצ"ה ס"ק כ] דחאו, שהרי מפורש ברמב"ם שמדאורייתא נאסרה קרבה דווקא בדרך חיבה, ופשוט.

וכבר העירו האחרונים שודאי אף הבי"י סבר שמדאורייתא אסורה קרבה רק בדרך חיבה, אלא שבאשתו נידה חשש שאף נגיעה רגילה תהפוך לנגיעה של חיבה (נהרת הבית עמי ריח בשם החיד"א וש"ת ויוסף אברהם, וכ"כ באגרות משה, אבהע"ז ל"ג).

3. ועיין שם שאסרו שחוק וקלות ראש, הבטה בַּפִּיה, הסתכלות על מנת להנות אפילו מאצבע קטנה, שאילת שלום ועוד.

4. **האדם** - כגון זונה שיש להרחיק ממנה יותר ואפילו לא לקרב לפתח ביתה [אבן העזר כ"א, א] וה"ה באישה שחשוד עליה [ב"י, הובא בחלקת מחוקק שם].

מאידך, הקלו בקרובות, כאמו ובתו שהותרו בייחוד ואף בקירוב בשר כשעדיין הבנים והבנות קטנים [שם, ז]. וכן מצינו קולות נוספות בשאר קרובות, ואכמ"ל.

המקום - עיין בשו"ת **יביע אומר** [ח"א, ז] שיש שכתבו שהקלו במקום הקודש שאין יצר הרע שולט שם, ועל פי זה הסבירו דברי הרקאנטי שהכהן היה מסתכל בפני האישה החוטאת קודם הבאת הקרבן דרך המראות הצובאות ומכיר בפניה מקום הפגם ומנקה אותה מחטאה, ועיין עוד שם. ועיין **בטוב רואי** לראי"ה קוק [תענית טז ע"ב] שלכן מעיקר הדין לא נצרכה במקדש הפרדה בין גברים לנשים, ורק בעקבות ירידת הדורות הוזקקו לעשות "תיקון גדול".

הזמן - עיין בשו"ת **יביע אומר** [ח"ו, יג] שהקלו בזמן הזה שהנשים יותר מורגלות בין האנשים, כגון בעניין ריבוי שיחה, לילך אחרי אישה, וחשש הסתכלות שמביא להרהורי עבירה. ועיין שם, ואכמ"ל.

יסוד חיובי הרחקה מנידה

ואם כן, הוא איסור מהתורה להרהר הרהור של זנות בכל אשה האסורה עליו (ולאו דווקא בעריות, כמבואר משמשון).
וגם כאן יש לחקור האם הוא איסור עצמי או סייג מפני חשש ביאה.

ונראה לומר שכוונת התורה לומר שיש איסור עצמי בהרהור, שכן מצינו בגמרא [י'ומא כ"ט ע"א]:

הרהורי עבירה קשו מעבירה, וסימניך ריחא דבישרא.

והסביר הרמב"ם **במורה נבוכים** [ח"ג, ח']:

ויש לי בביאור זה פירוש מופלא מאוד, והוא שהאדם אם עשה עבירה הרי עשה את העבירה מחמת המקרים הנספחים לחמרו כמו שביארתי. כלומר, שהוא עבר בבהמיותו, אבל המחשבה הרי היא מסגולות האדם הנספחת לצורתו וכאשר שוטט במחשבתו בעבירה הרי עבר בנכבד ביותר שבחלקיו. ואין אשמת מי שהזיד והתעמר בעבד סכל, כאשמת מי שהתעמר בבן חורין חסיד, כי הצורה הזו האנושית וכל סגולותיה הנספחים לה אין ראוי להשתמש בהם כי אם במה שעותדו לו, להתחברות בנעלה, לא להתדרדרות לעמקי השפלות.

אמנם, ודאי שהרהור עבירה עלול להביא לביאה אסורה, וא"כ נראה לומר שחז"ל אסרוהו גם מפני חשש ביאה. וכן מצינו ברמב"ם [הלכות תשובה ד', ד]:

המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר וכי בעלתי או קרבתי אצלה? והוא אינו יודע שראיית העינים עון גדול, **שהיא גורמת לגופן של עריות**, שנאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".

אם כן, יש שני עניינים באיסור הרהור עבירה: איסור עצמי שחיובו מדאורייתא, ואיסור מחשש ביאה שחיובו מדרבנן.
וגם מפני איסור זה הוסיפו חז"ל סייגים נוספים, כמפורט באבן העזר בסימן כ"א⁵.

---

5. כגון [נשם, סעיף ה] "איסור להשתמש באשה כלל... שמא יבוא לידי הרהור עבירה... באיזה שימוש אמרו ברחיצת פניו ידיו ורגליו... והצעת המטה בפניו ומזיגת הכוס".

3. חשש הוצאת זרע לבטלה

הגמרא [ע"ז כ ע"ב] דורשת :

תנו רבנן : "ונשמרת מכל דבר רע", שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה
בלילה.

וביארנו בתוספות [שם, ד"ה שלא] :

האי קרא דרשה גמורה היא ולא אסמכתא.

וחז"ל כדרכם הוסיפו סייגים נוספים, המפורטים באבן העזר בסימן כ"ג⁶.

4. אשת איש

ייתכן לומר שאשת איש מיוחדת מגדרי ערווה הרגילים, ובנוסף להרחקות השייכות
בה ע"פ היסודות הנ"ל ישנו גם איסור עצמי נוסף הדורש הרחקה מיוחדת מאשת
איש.

הגמרא [קידושין 9א ע"ב] מספרת :

רב חנן בר רבא איקלע לבי רב חסדא חתניה. שקליה לבת ברתיה אותבוה
בכנפיה [שישן עמה בקירוב בשר, שהניחה תחת בגדי מיטתו - תוס' ר"י הזקן שם].
אמר ליה לא סבר לה מר דמקדשא?!

והסביר שם רש"י :

אין אדוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש.

ואם כן, רב חסדא הקפיד דווקא מצד איסור אשת איש, ולא הקפיד מצד היותה
נכדתו של רב חנן, שהיא ערווה עליו מצד 'שאר בשר'.

ויש לעיין מדוע חמור איסור אשת איש מאיסור ערווה של 'שאר בשר'.

---

6. כגון להסתכל בבהמה חיה ועוף בשעה שנוקקים זה לזה, לישון על עורפו, ובמקור בגמרא [ע"ז כ
ע"ב] מבואר שהוא הדין להסתכלות באישה ובבגדי צבעונין של אישה שמכירה.

יסוד חיובי הרחקה מנידה

אמנם, מצינו בגמרא [סנהדרין סד ע"א; יומא סט ע"ב] שאנשי כנסת הגדולה סימאו את יצרא דערייות, ובשל כך "לא איגרי איניש בקרובתיה" (עיין ברש"י, [קידושין פא ע"ב ד"ה ודר] שלכן הותר ייחוד באמו ובתו "דלא תקיף יצריה עליהו"). ואם כן, יש לומר שבת בתו כבתו, ולכן התיר לעצמו רב חנן לקרב אליה בחיבה שאינה של ביאה. אך אם כן, מה נשתנה כשנתקדשה!?

ובמקנה בחידושו לקידושין [שם, ד"ה ברש"י ד"ה ודר] פירש ר' פינחס הלוי הורוביץ:

דכל הקירוב שהתירו באמו ובתו... היינו דאנשי כנסת הגדולה נקרינהו לעיניה וכוון דלא אהני אלא יצריה דקרובות דלא מגרי בהו, אבל ליצרי דאשת איש לא אהני מידי ואין חילוק אצלו בין אם היא קרובה או לא.

על פי זה יש לומר שאין הבדל עצמי בין איסור אשת איש לאיסור ערווה של ישאר בשר' אלא שחששו יותר לאיסור אשת איש.

אך אולי ניתן להסביר שכוונת רש"י לומר, שבאיסור אשת איש ישנו צד איסור ששונה במהותו מקרבה לערווה רגילה ויש לו גדרים אחרים, עד כדי כך שאף על פי שלפי גדרי ערווה רגילה יכול היה רב חנן בר רבא להקל ולשכב במיטה עם נכדתו, לא היה זה ראוי מצד גדרי הרחקה מאשת איש.

וכן מצינו בדברי הרמב"ן [שבת יג ע"א, ד"ה הא דאמרין, וע"ע בהשגותיו לספ"ה מ"לית שנג], שסובר שהגמרא חקרה האם חיוב הרחקה בנידה הוא מצד חשש ביאה או שעצם הקרבה נאסרה אפילו בלא חשש ביאה. ופשטה הגמרא ע"י היקש בין נידה לאשת איש:

והדר פשטינן לאיסורא, דקריבה גופא אסירא, מהיקשא דאשת איש, דהתם ודאי כל קריבה אסורה ואפילו בלא ייחוד דלא אתי כלל לידי ביאה, דהא אפילו להסתכל בה אסור... באשת איש דבר ברור הוא שנאסרה כל קרבה שבעולם והכתוב אומר [משלי ה' ח] "הרחק מעליה דרכיך ואל תקרב אל פתח ביתה".

ואם כן, באשת איש יש איסור עצמי בקרבה, שאינו נובע רק מצד חשש ביאה (ומה שהבין הרמב"ן שהוא הדין בנידה, לא נפסק כן להלכה, ויבואר לקמן).

ובטעם הדבר מצינו שחקר הרוגוצ'ובר, ר' יוסף רוזין, בספרו **צפנת פענח** [איסור"ב כ"א. א.] האם איסור ביאה הוא מצד הביאה עצמה או מצד ההנאה. ולכאורה, הנפק"מ בשימוש באיבר מת שאין לו בכך הנאה אך יש בו שם ביאה, עיין שם. וכתב שיש נפק"מ נוספת והיא השאלה האם איסור קרבה הוא איסור עצמי או רק מפני חשש תקלה. אם הביאה נאסרה מפני ההנאה, נראה לומר שהוא הדין שיש איסור עצמי אף בהנאה קטנה יותר. ובהמשך דבריו כתב שם:

אך באמת כך, דגבי אשת איש דהוה בגדר הקדש כמבואר בריש קידושין, ועיי"ש בתוס' דף ז ע"א ד"ה ונפשוט... ובזה כך, דגבי הקדש מוכח בהך דפסחים דף ל"ג ע"א דעיקר האיסור הוא ההנאה או ההוצאה... והכא נמי באשת איש... מה שאין כן בשאר עריות... האיסור הוא משום חשש תקלה?

ואם כן, ההתקדשות המיוחדת של אשת איש לבעלה גוררת חיובי הרחקה נוספים. איסורים אלה מבוססים על כך שעצם ההנאה מאשת איש הוא איסור בפני עצמו שפוגע בקידושה וייחודה לבעלה בדומה להקדש, ולא רק מפני חשש ביאה.

ג. היחס בין נידה לאשת עריות

באופן פשוט נתפסת נידה כאחת מהעריות, שהרי היא כתובה בפרשת עריות [ויקרא י"ח, יט] ועונש ביאתה חמור מאוד, בכרת, כשאר עריות [שם כ', יח].
וכן עולה מדברי ה"י [י"ד קצ"ה ד"ה וכתב עוד]:

7. ומצינו השלכות נוספות ליסוד זה באיסור אשת איש, כגון שאיסור סוטה על בעלה לא תלוי בגדרי ביאה אלא בפגיעה ביחוד עם בעלה והקישור המיוחד ביניהם. ועיין עוד בקובץ הערות לגר"א וסרמן [יבמות סימן מ"ה] שלכן מקנאין בסוטה ע"י שחוף אע"פ שאין ביאתו ביאה לענין חיובי עריות, והביא שם מדברי המהרי"ק שמדייק ש"מעלה מעל באישה" כתיב ולא "מעלה מעל בה" דהיינו אפילו במקום שאין איסור בביאה.
וע"ע שם סי' ג' בשם הפני יהושע שבשפחה חרופה לא תופסים קידושין אע"פ שאינה ערוה כיוון שהיא קניינו של הבעל ומיוחדת לו.
וע"ע **אבני נזר** [אבהע"ז ר"מ, ת; חו"מ קל"ט] שהתורה השתמשה בסוטה בלשון טומאה "והיא נטמאה" ואף למדנו מסוטה כללי ספקות בטומאה, כיוון שמהות האיסור הוא הפגיעה בקידושין, בקודש, וזאת טומאה, ככל איסורי טומאה שענינם פגיעה בקודש, כגון כניסת נידה לבית המקדש.

בתשובות להרמב"ן סי' קכ"ז אסר לבעל למשש ד'פק אשתו נדה... ומיהו אם החולי מסוכן ואין שם רופאים משמע קצת מדבריו דשרי משום פיקוח נפש, אלא דאיכא למימר דלטעמיה אזיל, דסבר דנגיעת נדה אינה אסורה אלא מדרבנן, אבל לרמב"ם דנגיעת ערנה אסורה מן התורה הכא אע"פ שיש בו פיקו"נ אפשר דאסור משום דהוי אביזרא דגילוי עריות. וצ"ע.

אך עיון מדוקדק יותר מעלה שנידה שונה מאוד מערווה רגילה, שהרי קידושין תופסים בה, ובנה שנולד מביאת איסור הוא בן הנידה ולא ממזר, וכן איסורה זמני וניתן להתרה.

ועל פי זה הסיק רבינו תם בספר הישר [תשובות פ', א]:

אע"ג דכתיב בה "אל אשה בנדת דותה לא תקרב לגלות ערנתה" אין התלמוד קורא ערנה אלא דלא תליא ביומיה וטבילה. וכן אין דבר שבערנה פחות משניים, אין חזקת נדה בכלל ולא ספירתה.

ואכן דנו האחרונים במעמד הנידה, האם היא כערווה⁸. ולמסקנה נראה לומר כדעת ר' חיים הלוי [מובאת בבית ישי לר' שלמה פ"שר. סימן ע"ד]:

דנדה בעצמותה אינה אשה ערנה, אבל ביאתה ביאת עריות.

ועל פי זה מובן, שלעניין דברים הקשורים לביאתה הרי היא ככל ערווה, ולכן ביאתה בכרת וכתובה בפרשת עריות. אך בדברים שקשורים לעצמותה היא שונה מערווה ועל כן תופסים בה קידושין, וולדה אינו ממזר, ואינה פוטרת צרתה מייבום⁹.

---

8. עיין בקוב"ש בתחילת גיטין, נודע ביהודה קמא אבן העזר נ"ה, חלקת יואב יו"ד סימן כ"ט, אתוון דאורייתא כלל כ"א, ובהקדמת הגר"ע יוסף לטהרת הבית.

9. עיין עוד בחידושי הרש"ש ליבמות [סימן א'], שאישה נידה בעצמותה מותרת לנכס אלא שרובץ עליה איסור מחמת טומאתה, ולכן אינה פוטרת צרתה מייבום, ולכן גם תופסים בה קידושין, שתפיסת קידושין בעריות תלויה גם היא בשאלה האם החסרון בעצמותה או לא. ונראה לומר שיש דינים שיש מקום לדון האם תלויים בביאה או בעצמות, וכגון:

1) דין 'יהרג ואל יעבור' ודין 'רודף' המיוחדים במצב של גילוי עריות, האם הוא הדין לאישה נידה.

אם נגיד שחומרת דין גילוי עריות שמחמתה חודש דין רודף ב'יהרג ואל יעבור' הוא מחמת חומרת הביאה, א"כ הוא הדין לנידה, וכן משמע בריטב"א [פסחים כה ע"ב בשם הרא"ה]. וכן עולה מהב"י הנ"ל, וכן העלה בבית ישי [סימן ע"ד]. אך אם החומרא נובעת מהפסול שנגרם

ד. יסוד חיובי הרחקה מנידה

וע"פ המתברר בפרק ג' שנידה ביאתה חמורה כערווה, אך עצמותה אינה ערווה יש לברר איזה מסוגי ההרחקות שמנינו לעיל בפרק ב' שייכים בה.

1. חשש ביאה

ודאי שחשש זה שייך בנידה כבכל עריות, שהרי ביאתה בכרת כשאר עריות¹⁰.

2. הרהור עבירה

נראה לומר שודאי שהאיסור שייך בנידה כסייג מפני חשש ביאה, אך נראה שאינו שייך כאיסור עצמי, שהרי סוף סוף הבעיה בנידה היא בביאתה הממשית ולא בקרבה הנפשית, (ולקמן יבואר שיסוד זה הוא נפק"מ בעיקר לדין 'אשתו נידה' ולא לדין 'פנויה נידה' שאסורה עליו מכל מקום בלא דיקדשה').

ואולי ניתן לדייק זאת מלשון ה**ב"י** [קצ"ה ד"ה ומ"ש ולא, והובא גם בט"ז ס"ק ד] לעניין האיסור לישב על מיטת אשתו נידה:

וכתב רבינו דאסור אפילו שלא בפניה, דהרהור איכא אפילו שלא בפניה... משמע לרבינו דה"ה דאסור לישב עליה, דבישיבה עליה נמי איכא הרהור, ומצד הרהור יבוא לידי הרגל עבירה.

בעקבות הביאה שנקראת זונה וולדה ממזר, אי"כ אינו שייך בנידה, וכן משמע מרש"י [סנהדרין עג ע"ב ד"ה אפגמה רבה], עיין שם, וכ"כ בפנ"י [שו"ת ח"ב סימן מ"ד], באבני נזר [י"ד חס"א] ובחלקת יואב [י"ד סימן כ"ט].

2) ייחוד - בבית ישי [סימן ע"ד] הסיק שייחוד דאורייתא אסור משום קירוב דעת ולא משום חשש פיתוי באותה שעה, ועל פי זה הסביר מדוע לא נאסר ייחוד בנידה. ורצה לומר שזו כוונת התוספות בסנהדרין [לז ע"ב, ד"ה והתורה], עיין שם. ולפי זה ה"ה בפנויה נידה שאיסור הייחוד בה הוא רק מדרבנן. אמנם, בתשובות הריב"ש [סימן תכ"ה] ובאגרות משה [אבהע"ז ס"א] מפורש שייחוד פנויה נידה דאורייתא, ובפשטות הבינו שהקלו מדאורייתא באשתו נידה מפני שכבר בעלה ואף עתידה להיות מותרת לו, ולא יתגבר עליו יצרו (וכן כתב ברבינו יונה, סנהדרין שם), ואולי הבינו שייחוד דאורייתא נאסר מפני חשש ביאה, וצריך עוד עיון.

10. וכמבואר לעיל, בגדרים דרבנן הקלו או החמירו לפי העניין והחשש. לכן באשתו נידה, מחד כיוון שליבו גס בה החמירו בנגיעה והושטת כלי, ומאידך כיוון שפתו בסלו ומותרת לו לאחר זמן הקלו בהבטה בַפּיּה ובייחוד, ואכמ"ל.

3. חשש הוצאת זרע לבטלה

ודאי שהחשש שייך¹¹.

אמנם יש להעיר, שבאשתו יש פחות חשש לגירוי שיביא להוצאת זרע לבטלה, ואכן מצינו שהותרה הבטה בנפיה ולא חששו שהדבר יביא להזו"ל [אבן העזר כ"א, ד]. וכן כתב

העזר מקודש [אבן העזר כ']: :

ואולי האיסור שלא להרהר ביום כדי שלא יבוא לטומאה בלילה, שיש משונים (צ"ל שמונים) זה בכלל מצוות לא תעשה, אולי אינו רק בהרהור בעריות או עכ"פ בזולת אשתו מה שאין כן באשתו לא שייך איסור בזה, באולי, כי גם בנדתה מכל מקום קיי"ל שהוי ליה פתו בסלו וע"י זה אין חשש שיביאו ההרהור לטומאה בלילה, כי אין התאנה שולטת רק במה שאין בידו.

4. אשת איש

בארנו בפרק א' שיש אומרים שיש באשת איש איסור עצמי בקרבה שאינו רק מחמת חשש ביאה, ובפשטות אינו קשור כלל לחיובי הרחקה מנידה.

אמנם, מצינו בגמרא [שבת יג ע"א]:

איבעיא להו, נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו? ... ת"ש לא יאכל הזב עם הזבה משום הרגל עבירה [וא"כ נראה לומר שיש לחוש ואסור]. הי"נ דיעות איכא שינוי ליכא [כשאוכלים בדרך אכילה אין שינוי מיוחד, אך כשישנים בבגדים יש שינוי והיכר להיותה נידה שאין דרך לישון אלא בקירוב בשר]. ת"ש "אל ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב", מקיש אשה נדה לאשת רעהו, מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור, אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור. ש"מ.

ובנוגע ביהודה [תניינא, י"ד קכ"ב] הבין שהגמרא התלבטה האם יש לחוש רק לשכחה ואם כן יועיל היכר או שחששה אף לזדון ואם כן צריך הרחקה אפילו במקום שיש היכר. ולמסקנת הגמרא לומדים מן ההיקש לאשת איש שחוששים אף לזדון.

---

11. ע"ע **אגרות משה** [א"ח ח"ד טו], שיש להימנע מלהרהר בענייני תשמיש עם אשתו מחשש להוצאת זרע לבטלה.

ואכן מצינו באגרות משה [י"ד ח"ב ע"ז] שיש לחוש הן לשכחה והן לזדון, עיין שם. והעולה מדבריהם שהגמרא עוסקת רק בהרחקות מחמת חששות.

אך לרמב"ן דרך אחרת בסוגיא :

אלא נראה דהכי פירושא דסוגיא. דבעיא מעיקרא היא בבגדה והוא בבגדו אי שרי, ואע"ג דאיכא קרבה... ואיכא נמי חבוק וחשש ביאה. ואתא רב יוסף למיפשט בה איסורא משום חששא דביאה, ואפי' כשתמצי לומר דקריבה שריא. ואידחי משום שינוי ודיעות [שבאופן זה אין חשש ביאה, כיוון שיש היכר] והדר פשטינן לאיסורא, דקריבה גופה אסירא מהיקשא דאשת איש, דהתם ודאי כל קרבה אסורה ואפילו בלא ייחוד, דלא אתו כלל לידי ביאה, דהא אפילו להסתכל בה אסור, אף אשתו נדה בכל ענין אסור.

ועיין עוד בצפנת פענח [איסור"ב י"א, יח, וכן כ"א, א] שמפרש באותו אופן. ואם כן, חידש הרמב"ן שלמסקנת הגמרא לומדים מן ההיקש לאיסור אשת איש שיש איסור עצמי של הרחקה גם מנידה שאינו נובע רק מצד חשש ביאה. אמנם, כמבואר לעיל בפרק א', להלכה נקטינן כרמב"ם, ואם כן כל יסוד ההרחקה הוא מצד חשש ביאה בלבד ואין בו איסור עצמי¹².

12. על פי זה נמצא שלמסקנה הרמב"ן מחמיר יותר מהרמב"ם. שלפי דעת הרמב"ן נפסק להלכה שיש ביסוד ההרחקה מנידה גם איסור עצמי מלבד איסור משום חשש ביאה. ואכן, עיין בהלכות נדה לרמב"ן [פ"ק ח] שהחמיר בהרחקות מנידה הרבה יותר מהרמב"ם, שכתב שאסרו כל קרבה שבעולם, ואסר הושטת כלי, ולא התיר הסתכלות בנפיה, ועוד. ולכאורה יש לתמוה, שהרי הרמב"ן הקל בהרחקה מן העריות יותר מן הרמב"ם, שסבר שהיא מדרבנן בלבד ולא מדאורייתא, וכיצד התהפכו היוצרות? ועל פי הנ"ל אתי שפיר, שאמנם לדעת הרמב"ן מדרבנן יש יסוד חיוב נוסף על חשש ביאה, והוא האיסור העצמי (כמבואר במסקנתו בשבת יג ע"ב).

ומכל מקום צריך עיון גדול, מה שייך איסור עצמי בנידה? ואולי הבין שנידה, למרות שאסורה באופן זמני, גם עצמותה כערוהה על בעלה. ואולי דעתו קשורה בדבריו בפירושו על התורה [בראשית ל"א, לה, ויקרא י"ב, ד, ושם י"ח, יט] שנהגו ריחוק כללי מנידות שהבל טומאתם מזיק למסתכל בהן או קושר מחשבתו בהן, עיי"ש.

ואולי רמוז טעם זה בדברי הצפנת פענח [איסור"ב י"א, יח] שהסיק שבימי נידותה יש איסור עצמי בהרחקה ובימי ליבונה חייבים בריחוק רק מפני חשש תקלה, אע"פ שבשתי תקופות אלו איסור ביאתה שווה. וצריך עוד עיון.

כיוון שנידה ערווה בביאתה אך לא בעצמותה חיובי ההרחקה ממנה יקבעו ע"פ שני יסודות בלבד: חשש ביאה וחשש הוצאת זרע לבטלה.

ה. השלכות

למסקנה העולה בפרק ד' אין כמעט משמעות ביחס לפנויה נידה, שהרי בפנויה נידה, מעבר לחשש ביאה החמור מצד נידותה גם יש חשש גדול שמא יבוא להו"ל שהרי היא אישה זרה לו, וכן שייך הרהור עבירה גם מצד האיסור העצמי, שהרי אסורה עליו מצד עצמותה בלאו ד'קדשה'.

אך בהחלט יהיו נפק"מ רבות באשתו נידה, שבה לא שייך איסור עצמי בהרהור עבירה, ואף מצד חשש הו"ל יש פחות מקום לחוש. ואם כן, היסוד של חשש ביאה הוא היסוד הכמעט בלעדי לקבוע על פיו את גדרי ההרחקה.

וכן משמע ברמב"ם [איסור"ב י"א, י"ט]:

כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ מהרחצת פניו ידיו ורגליו ומזיגת הכוס והצעת המטה בפניו, **גזירה שמא יבוא לדבר עבירה**. ומפני זה לא תאכל עמו בקערה אחת ולא יגע בבשרה **מפני הרגל עבירה**.

וכן בהמשך דבריו [שם כ"א, ד]:

ומותר לאדם להביט באשתו כשהיא נדה, ואע"פ שהיא ערנה, ואע"פ שיש לו הנאת לב ממנה בראייה, הואיל והיא מותרת לו לאחר זמן **אינו בא בזה לדבר מכשול**, אבל לא ישחוק ולא יקל ראש עמה **שמא ירגיל לעבירה**.

וזהו יסוד גדול להבין את הקו היסודי שהנחה את חז"ל בקביעת גדרי ההרחקה מאשתו נידה, כדברי ר' יונתן אייבשיץ [כרתי ופלתי קצ"ה, ז]:

שאין אסור שום קירוב דעת, רק קירוב דעת בנגיעת דברים המביאים לידי קורבה דגילוי עריות...

ומכל מקום, בעניין ההרחקות המופלגות שהוזכרו בפירוש הרמב"ן על התורה, עיין עוד בשו"ת **חתם סופר** [או"ח סימן כ"ג] שמסביר שהיום לא חששו לדבריו כיוון שהשתנו הטבעים או כיוון שהואיל ודשו ביה רבים, שומר פתאים ה'. "בין כך ובין כך, לעת כזאת אין כאן בית מיחוש בענן זה, והמחמיר אינו אלא מן המתמיהים".

וכן בדברי הגר"ע יוסף [סהרת הבית י"ב ס"ק יג]:

ואסרו חז"ל רק חיבה המביאה לידי הרגל עבירה.

ועל פי זה יש לומר שבמקום שלא שייך לחוש לביאה לא נחייב הרחקה מאשתו נידה.
וכגון:

1. **כשהזוג כלל לא נמצא יחד** - כגון שאחד מבני הזוג בחו"ל או במילואים או בכלא וכדומה.

וכן מצינו במפורש לגבי שכיבה על מיטתה שנאסרה משום הרהור שיביא לידי הרגל עבירה [יו"ד קצ"ה ה, ובט"ז ס"ק ו] וכן כתב **הפתחי תשובה** [שם ס"ק ט]:

ונראה פשוט דאם אינה בעיר כלל מותר.

ובאר הרב ווזנר [שיעורי שבט הלוי, הלכות נדה קצ"ה ה, ס"ק ה]:

וכן פשוט, כיוון דהתם הוא שמא ירגיל וכשאינה נמצאת בכלל אינו שייך, אלא דמסתבר שהוא דווקא כשנוסעת למרחקים אך לא כשנוסעת חוץ לעיר בלבד.

ויותר מזה מצינו בדברי הגר"ע יוסף [סהרת הבית ח"ב עמ' קל"ד]:

ויש ללמוד מזה שאם הלכה לטבול במקווה מותר לו לשכב במיטה המיוחדת לה שמכיוון שבודאי תחזור לביתה כשהיא טהורה אין לחוש שיבואו לידי הרגל עבירה, ואין לחוש למיעוטא דמיעוטא שמא יארע לה אונס ולא תוכל לטבול, דמילתא דלא שכיחא כלל היא.

ועל מנת לחדד את היסוד העולה, הרי ודאי שבנוגע לאשת איש לא נתיר שום חיוב הרחקה גם אם היא בדרכה לבית הדין וברור לנו שבעוד זמן קצר תתגרש! וכן נראה בפשטות, שאף האוסרים את שמיעת קולה של אשתו נידה, יתירו זאת כשאינם נמצאים יחד (באופן הני"ל). ולכן מותר לאיש לשמוע את אשתו מזמרת באמצעות הטלפון או בקלטת וידאו וכדומה. וכן יותר לו לראות תמונה של אשתו אף כשמסתכל בה במקומות המכוסים.

2. לכאורה יש לומר שהוא הדין **כשמצויים יחד אך הביאה היא בלתי אפשרית**.

וכגון שבעלה משותק ח"ו בכל גופו, או לחילופין במקרה שבעלה שוכב בבי"ח על ערש דווי, מחובר למכשירי החייאה וסביבו עומדים רופאים, באופן שהביאה בלתי אפשרית, נראה לומר שאשתו, אפילו שהיא נידה באותו זמן, תוכל לשמשו בשעותיו האחרונות, לאכול עמו, לשיר לו, לשבת על מיטתו ולהושיט לו חפצים, ואולי אף להיפרד ממנו בנשיקה וחיבוק (נראה לומר שבאופן זה לא נחשב נשיקה וחיבוק מתוך חיבת ביאה שדווקא באופן זה נאסר מדאורייתא, כנ"ל).

וכן במקום שיש פחות מקום לחשוש לביאה יש להקל בהרחקות. וכגון:

1. **חיובי הרחקה מצד האישה** - חז"ל, מתוך התבוננות עמוקה בהבדלים שבין נפש האיש והאישה השכילו להבין שביחס לאישה יש הרבה פחות חשש שבעקבות גירוי חיצוני תתעורר למעשה איסור. לכן לא נאסר לאישה להתבונן ביופיו של גבר זר¹³. וכן לא נאסר לאישה לשמוע קול גבר זר שר [יביע אומר ח"א סימן ו].

על פי זה נראה לומר שפשוט שההרחקות שפורטו ביו"ד קצ"ה מיועדות בעיקר לגבר, אך לאישה ודאי לא נחמיר כולי האי. ואכן מצינו שאישה נידה מותרת לישון במיטת בעלה שלא בפניו [פתחי תשובה יו"ד קצ"ה ס"ק ח], וכן לשתות משירי כוסו [שם ד. ברמ"א].

ולכאורה יש לומר שהוא הדין להסתכל בבעלה במקומות המכוסים, ואף להרהר הרהורי קרבה על בעלה אפילו בזמן נידותה.

2. **סמוך מאוד לטבילתה**. מצינו ב**נודע ביהודה** [יו"ד קכ"ב] שהתיר נגיעה והסתכלות במקומות המכוסים באשתו נידה סמוך מאוד לטבילתה, שבמצב זה אין לחוש לביאה אסורה, שילא שביק היתרא ואכיל איסורא' [נהובא בפתחי תשובה יו"ד קצ"ה ס"ק ב]:

וע"ד אשר נשאל באיש ואשה הדרים בכפר בין הנכרים ואין שם יהודי אם יהודית זולת הזוג הנ"ל... ונשאל מעלתו מהם כשהאשה טובלת אם בעלה יכול לעמוד עליה ולראות שתטבול... כדי שתהיה כולה תחת המים, וגם אם

---

13. עיין באוצר הפוסקים [אבן העזר כ"א] בשם האדמו"ר מסאטמר. וראייתו פשוטה, שהרי ר' יוחנן ישב על שערי טבילה על מנת שישתכלו בו הנשים ותלדנה בנים יפים.

יוכל בעלה לעזור לה לתמוך בידיו לדוחפה תחת המים... שהספק הוא משום הסתכלות באשתו נידה ערומה ומשום נגיעתו בה...

והנה, בדבר ההסתכלות במקומות המכוסים שבה לית דין צריך בשש שיפה הורה שמותר לצורך טבילה, שהרי שני גדולי הדור - מהרי"ק והשר מקוצי - הצריכו נשותיהן לעמוד לפנייהם ערומות לראות אם אין בהן גֶּבֶב, וכמ"ש הט"ז בסי' קצ"ח סקי"ד... וא"כ מי יפקפק על זה ומעשה רב. ואמנם הנגיעה באשתו בעת הטבילה צריכה עיונא... ואמנם, מדברי השר מקוצי ומהרי"ק שהעמידו לפנייהם נשותיהן ערומות והרי אסור להסתכל במקומות המכוסים שבה כמבואר בסי' קצ"ה סעי' ז, וא"כ איך הסתכלו הגדולים הללו, אלא ודאי שסמכו על סברא זו, כינן שהוא מחזר עליה לטהרה שלא יהיה בה חציצה לא יבוא ברגע זה לידי שכחה, וגם להתגברות היצר לא חששו, דלא שביק היתרא שהרי תכף תטבול, וא"כ ה"ה לנגיעה...

(ולאחר שנסתפק שאולי יש לדחות) ואמנם גם לאיסור לא מצאתי הוכחה ברורה, ומצד הסברא יש מקום לומר שאפילו לתגבורת יצרו לא חיישינן ברגע זו שהיא במים, ולמה שביק היתירא שתכף ברגע זו מותרת בעלייתה מן המים, ומעתה אם א"א לה לטבול בענן אחר רק שבעלה יסייע לה לכוף ראשה לתוך המים נראה לענ"ד להסכים להוראתו להתיר.

ו. סיכום

נידה שונה משאר עריות בכך שרק ביאתה תמורה כערוה אך עצמותה אינה ערוה. שוני זה משפיע גם על גדרי ההרחקה שיהיו שייכים רק במקום שיש חשש ביאה, והנפק"מ העיקרית היא באשתו נידה, שכל ההרחקות החמורות נאמרו דווקא במקום שיש חשש לביאה. אך במקום שאין חשש או שהחשש פחות, פשוט להקל בהרבה מההרחקות, והכל לפי העניין.